

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ

5.1. Δήλωση αποστολής και στόχοι του μουσείου

Έχει ειπωθεί πως η «αποστολή» (mission statement) ενός μουσείου καθρεφτίζει τις αρχές που διέπουν τον μουσειακό οργανισμό και θέτει προτεραιότητες και στόχους που επιθυμεί να πετύχει στο άμεσο χρονικό διάστημα. Υπενθυμίζεται, πως η «αποστολή» αποτελεί συνοπτική έκφραση του πρωταρχικού στόχου του μουσείου, αλλά και καθήκον κάθε οργανισμού που δρα με γνώμονα την κοινωνία. Επιπλέον, κατευθύνει τις δραστηριότητες του οργανισμού και πρέπει να διατυπώνεται προσεκτικά και με τρόπο κατανοητό σε όλους (Negri, 2009: 12)¹¹⁶.

Κάποια μουσεία επιλέγουν να τη δημοσιεύσουν είτε σε κάποιο επίσημο έγγραφο όπως η Πολιτική Διαχείρισης Συλλογών, είτε στον ιστότοπό τους, ώστε η αποστολή να γίνει ευρέως γνωστή στο κοινό που εκδηλώνει ενδιαφέρον για το εν λόγω μουσείο και φυσικά να προσελκύσει νέα άτομα. Το Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας που μελετάται εδώ, αναφέρει και αυτό στον ιστότοπό του την αποστολή του¹¹⁷, η οποία εκφράζει τον προσανατολισμό του Μουσείου. Η αποστολή αυτή προκύπτει μέσα από τους σκοπούς και του στόχους που έχει θέσει το ίδιο το Λύκειο ανά τα χρόνια, από την εποχή της ίδρυσής του έως τις μέρες μας. Επίσης, ας σημειωθεί πως το Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας δεν λειτουργεί ως ανεξάρτητο ίδρυμα, αλλά υπάγεται στη δικαιοδοσία του Λυκείου των Ελληνίδων, οπότε οι σκοποί και οι στόχοι του Μουσείου αφορούν τη δράση του Λυκείου στο σύνολό της.

Σκοπός της ύπαρξης του Μουσείου Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας είναι «η συλλογή, η διαφύλαξη, η μελέτη και τέλος η προβολή της ιστορίας της ελληνικής τοπικής φορεσιάς». Η βασική δραστηριότητα του Μουσείου είναι η διοργάνωση περιοδικών θεματικών εκθέσεων σε ετήσια βάση που δίνουν τη δυνατότητα στο κοινό να γνωρίζει κάθε φορά και ένα τμήμα της πλούσιας συλλογής του. Στόχος των εκθέσεων αυτών είναι να παρουσιάζουν σφαιρικά και τεκμηριωμένα το αντικείμενο που κάθε φορά πραγματεύονται. Μια άλλη δραστηριότητα του Μουσείου είναι ο σχεδιασμός και η υλοποίηση εκπαιδευτικών

¹¹⁶ Βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.3 «Δήλωση αποστολής του μουσείου».

¹¹⁷ Βλ. στον ιστότοπο του Μουσείου: lykeionellinidon.com (τελευταία επίσκεψη: 07/01/2021)

προγραμμάτων για μαθητές της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Κύριο μέλημα του Μουσείου είναι να αποτελέσει στο μέλλον έναν εξελισσόμενο ζωντανό οργανισμό, με παράλληλες και ποικίλες λειτουργίες όπως εκδηλώσεις, αναψυχή και πωλήσεις, λειτουργίες που θα προσδώσουν στο μουσείο το χαρακτήρα μιας πολύπλοκης μηχανής. Αυτός είναι ένας λόγος που το Μουσείο οφείλει να επαναπροσδιορίζει τακτικά την ταυτότητά του, τις λειτουργίες του, τους στόχους του και την επικοινωνιακή του πολιτική, τον τρόπο δηλαδή με τον οποίο θα γίνει περισσότερο «ανοιχτό» στο κοινό. Ένας ακόμα στόχος είναι το Μουσείο να αποτελέσει χώρο επιστημονικής έρευνας και πολιτιστικής δράσης συμμετέχοντας σε ερευνητικά προγράμματα σε συνεργασία με άλλα μουσεία ή άλλους φορείς πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Η επίτευξη των ανωτέρω σκοπών επιτυγχάνεται:

- μέσω της συλλογής και διάσωσης του πολυποίκιλου και πολύμορφου στοιχείου της παραδοσιακής φορεσιάς, έτσι όπως παρουσιάζεται στον ελληνικό ποιοτικό χάρτη,
- με τη σε βάθος έρευνα για την ιστορία και τη «ζωή» του κάθε παραδοσιακού αντικειμένου, καθώς καθένα από αυτά δημιουργήθηκε σε μια άλλη εποχή και είχε διαφορετική χρηστική και αισθητική αξία,
- με τη κοινοποίηση της συλλογής στο κοινό μέσω των εκθέσεων, *«αναδεικνύοντας την πολιτισμική διαφοροποίηση και παράλληλα τη χρήση της ενδυμασίας για την υποδήλωση της τοπικής κοινωνίας»* (Μαχά-Μπιζούμη, 2003: 177-178).

Οι στόχοι- υποχρεώσεις του Μουσείου συνοψίζονται στα εξής ζητήματα:

- Ο διαρκής εμπλουτισμός της ενδυματολογικής συλλογής με στόχο την περαιτέρω ανάδειξή της και την εξέλιξη του μουσειακού οργανισμού.
- Το Μουσείο επιδιώκει την προστασία και τη διαφύλαξη της ελληνικής παραδοσιακής πολιτιστικής κληρονομιάς (όπως κάθε μουσείο αρμόζει) και να διαμορφώσει την ιστορική και συλλογική ταυτότητα του ελληνικού κοινού παρουσιάζοντας την ιστορία του ελληνισμού από τις απαρχές μέχρι και την σύγχρονη εποχή επιδιώκοντας πάνω απ' όλα την κοινωνική συνοχή.
- Η προβολή και η επικοινωνία της συλλογής και της ιστορικής της εξέλιξης προς το κοινό, που θα διευκολύνει την ενίσχυση της προσβασιμότητας.
- Μεγάλη βαρύτητα για την ύπαρξη του Μουσείου κατέχει φυσικά η ενίσχυση και η ανάπτυξη της ερευνητικής δραστηριότητας σε συγκεκριμένα επιστημονικά πεδία που αφορούν το Μουσείο.
- Υπογραμμίζεται ακόμα ο εκπαιδευτικός χαρακτήρας του Μουσείου. Κάθε δραστηριότητα που σχεδιάζεται και υλοποιείται από το Μουσείο (από εκθέσεις και εκπαιδευτικά και ερευνητικά προγράμματα μέχρι και διοργάνωση εκδηλώσεων)

αποσκοπεί στην εκπαίδευση και την επιμόρφωση του κοινού, διευκολύνοντας με αυτόν τον τρόπο και την πρόσβαση τους στις συλλογές.

Είναι πάντα πολύ σημαντικό να ορίζονται με ακρίβεια οι τομείς που ενδιαφέρουν το μουσείο, καθώς διευκολύνει πολλά ζητήματα διαχειριστικών πρακτικών και βοηθά στο να τεθούν και τα βασικά κριτήρια της συλλεκτικής δραστηριότητας του μουσείου. Στην εν λόγω περίπτωση, το Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας δηλώνει ξεκάθαρα πως το κέντρο βάρους της έρευνάς του περιστρέφεται γύρω από τους τομείς: α) εμπλουτισμός της συλλογής, β) προστασία και διάσωση της ελληνικής παράδοσης, γ) ενίσχυση της συλλογικής ταυτότητας των Ελλήνων, δ) ενίσχυση της προσβασιμότητας, ε) ανάπτυξη της ερευνητικής δραστηριότητας και τέλος δεν λείπει στ) ο εκπαιδευτικός στόχος του Μουσείου. Δεν πρέπει να λησμονείται πως όπως κάθε μουσείο, έτσι και το Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας πρέπει να επαναπροσδιορίζει τους σκοπούς και την αποστολή του, ούτως ώστε να προσαρμόζεται στα νέα δεδομένα που προκύπτουν σε μια εξελισσόμενη κοινωνία. Σίγουρα κινείται σταθερά πάνω στους άξονες που έχουν ήδη αναφερθεί, ωστόσο πάντα προσπαθεί να συνδεθεί και με άλλους φορείς και τομείς, επιδιώκοντας τον πολιτιστικό «διάλογο».

Αυτοί λοιπόν είναι και οι βασικοί άξονες της αποστολής του Μουσείου. Κάθε διαχειριστική πρακτική που υιοθετείται από το Μουσείο αναφορικά με τις συλλογές επιδιώκει την εκπλήρωση των ανωτέρω στόχων που διατυπώνονται στην αποστολή του Μουσείου. Επομένως, όλοι αυτοί οι άξονες είναι εκείνοι που θα αποτελέσουν τη βάση για την ανάπτυξη μιας μελλοντικής γραπτής Πολιτικής Διαχείρισης Συλλογών. Κάθε τομέας της διαχείρισης που θίγεται στο εγχειρίδιο, πρέπει πάντα να συμβαδίζει με την αποστολή που διατυπώνεται από τον φορέα.

5.2. Γνωρίζοντας τις Συλλογές του Λυκείου Ελληνίδων¹¹⁸

Προτού αναλυθούν σε βάθος οι διαχειριστικές πρακτικές που υιοθετεί το Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας αναφορικά με τις συλλογές του, είναι απαραίτητο να παρουσιαστούν εν συντομία, τα είδη των συλλογών που αποτελούν τον πυρήνα του Μουσείου. Έτσι αναδεικνύονται, αφενός οι επιστημονικοί τομείς στους οποίους το Μουσείο επικεντρώνει το ενδιαφέρον του, αφετέρου οι ανάγκες και οι ιδιαιτερότητες των εν λόγω μουσειακών συλλογών. Αυτές οι ανάγκες είναι που καθορίζουν τη δομή της Πολιτικής Διαχείρισης Συλλογών σε επόμενο στάδιο.

Οι συλλογές του Λυκείου των Ελληνίδων αποτελείται από περίπου 25.000 αντικείμενα, αυθεντικές φορεσιές και πιστά αντίγραφα, κοσμήματα και εξαρτήματα τοπικών ενδυμασιών του ιστορικού ελληνικού χώρου. Λέγοντας ιστορικός ελληνικός χώρος δεν εννοείται η σημερινή ελληνική γεωγραφική επικράτεια, αλλά όλες οι περιοχές που ανήκαν παλιά στον ευρύτερο ελληνικό χώρο. Το Μουσείο κατέχει ακόμα ενδυμασίες και από τη Μικρά Ασία και τη Βόρεια Ήπειρο. Όλα αυτά χρονολογούνται από τα τέλη του 19ου αιώνα έως τις αρχές του 20ού.

Εικόνα 18- Φωτογραφία από παλαιότερη έκθεση στον χώρο του Μουσείου

Η ενδυματολογική συλλογή επιπλέον περιλαμβάνει αντίγραφα μινωικών, αρχαϊκών και βυζαντινών ενδυμάτων που έγιναν τη δεκαετία του 1930 με τη χορηγία τότε του Αντώνη Μπενάκη. Οι ενδυμασίες αυτές παρουσιάζονταν σε διάφορες σε διάφορες γιορτές και εκδηλώσεις του Λυκείου, μεταξύ αυτών και στη γιορτή του Σταδίου, το σημερινό Καλλιμάρμαρο, όπου στόχος ήταν η ανάδειξη του τριπτύχου: αρχαιότητα- βυζαντινο- νεότερος πολιτισμός. Γνωστή είναι και η συλλογή από 23 πορσελάνινες κούκλες, δωρεά της βασίλισσας Όλγας στο Λύκειο των Ελληνίδων το 1914, κατασκευασμένες στη Γερμανία και ντυμένες με τοπικά ενδύματα, γυναικεία και αντρικά. Η βασίλισσα τις είχε στείλει σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας για να τις ντύσουν οι άνθρωποι με τα ρούχα που φορούσαν ακόμα εκείνη την εποχή.

¹¹⁸ Για τη συγγραφή του κεφαλαίου, έχουν αντληθεί αρκετές πληροφορίες από τη συνέντευξη με την κα. Τάνια Βελίσκου, Επιμελήτρια του Μουσείου Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας του Λυκείου των Ελληνίδων. Η συνέντευξη είναι διαθέσιμη στο Παράρτημα Α.

Ακόμα, στη συλλογή του Μουσείου ανήκουν αντικείμενα που σχετίζονται με λαϊκά δρώμενα, έθιμα, καθώς και με τη ζωή και τις δραστηριότητες ανθρώπων του αστικού χώρου, κυρίως των δεκαετιών 1960 και 1970, αλλά και ενδύματα μόδας, εμπνευσμένα από μοτίβα ή κεντήματα παραδοσιακά.

Τέλος, με την επέκταση της συλλεκτικής πολιτικής τα τελευταία χρόνια, το Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας έχει εντάξει στη συλλογή του και ορισμένα ενδύματα πιο σύγχρονα, του 20ού αιώνα ή και σημερινά, τα οποία λόγω της τεχνικής, ιστορικής και καλλιτεχνικής σημασίας παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το Μουσείο και αποτελούν χρήσιμα αποκτήματα για τους σκοπούς της έρευνας. Κατά καιρούς παρουσιάζονται σε διάφορες δράσεις που οργανώνει το Μουσείο, όπως για παράδειγμα στα πλαίσια της Διεθνούς Ημέρας των Μουσείων, στις 18 Μαΐου. Όπως έχει αναφερθεί πολλάκις, ο εκθεσιακός χώρος του Μουσείου είναι πολύ μικρός, γεγονός που καθιστά αδύνατη την ύπαρξη μιας μόνιμης έκθεσης. Κατά συνέπεια, δίνονται ευκαιρίες για τη διοργάνωση μικρών θεματικών εκθέσεων, όπου κάθε φορά αναδεικνύονται διαφορετικά αντικείμενα.

Οι συλλογές είναι ταξινομημένες ανά γεωγραφική περιοχή και καλύπτουν όλο τον ελλαδικό χώρο. Η ταξινόμηση είναι πάντα σχετική εφόσον σε αρκετές περιπτώσεις υπάρχουν αρκετές ομοιότητες μεταξύ των περιοχών και δη των κοντινών. Στην ιστοσελίδα του Μουσείου μπορεί κανείς να δει λεπτομερώς κάποια από τα αντικείμενα που αποτελούν τμήμα της συλλογής μαζί με τις βασικές πληροφορίες για αυτά και φωτογραφικό υλικό αντίστοιχα¹¹⁹.

Μια ενδυματολογική συλλογή όπως αυτή του Λυκείου των Ελληνίδων εμφανίζει κάποιες ιδιαιτερότητες στη διαχείριση και μια από αυτές είναι και η ευαισθησία του υλικού που καθιστά δυσκολότερη τη συντήρηση και τη διατήρηση του υφάσματος στο χρόνο. Η κατάσταση δυσχεραίνει από το γεγονός πως δεν υπάρχει μόνιμος συντηρητής μέσα στο Μουσείο. Ο φορέας αναγκαστικά συνεργάζεται με εξωτερικούς συνεργάτες- συντηρητές¹²⁰ που αναλαμβάνουν την προληπτική συντήρηση των ενδυμάτων- αντικειμένων σε περιπτώσεις που τα τελευταία χρειάζονται να εκτεθούν ή να δημοσιευτούν και να φωτογραφηθούν.

¹¹⁹ Βλ. Λύκειο των Ελληνίδων → Μουσειακή Συλλογή → Γεωγραφικής Επιλογής: lykeionellinidon.com (τελευταία επίσκεψη: 07/01/2021).

¹²⁰ Βλ. Υποενότητα 5.2.7. «Αποθήκευση».

5.2.1. Συλλεκτική Πολιτική

Η απόκτηση νέων αντικειμένων που προστίθενται σταδιακά στις συλλογές του Μουσείου ακολουθεί την αποστολή του οργανισμού και γίνεται βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων που τίθενται από τους αρμόδιους, προκειμένου τα νέα αποκτήματα/ κληροδοτήματα να συνάδουν με τις ήδη υπάρχουσες συλλογές. Στοχεύει δε στην ανάπτυξη της συλλογής σε μελλοντικό στάδιο, καθότι η απόκτηση νέων αντικειμένων, θα συμπληρώσει την υπάρχουσα συλλογή και ίσως αναδείξει άλλες πλευρές αυτής. Δεν πρέπει να λησμονείται το γεγονός πως σε ένα μουσείο, το κάθε αντικείμενο δεν υφίσταται μόνο του, αλλά σε συνάρτηση και με τα υπόλοιπα, ενισχύοντας το μήνυμα που στέλνεται στο κοινό. Το Μουσείο λοιπόν κινείται σε τρεις βασικούς άξονες. Ως επί το πλείστον, ο συνηθέστερος τρόπος εμπλουτισμού της ενδυματολογικής συλλογής είναι οι δωρεές ενδυμασιών, εξαρτημάτων και κοσμημάτων. Παρόλα αυτά, δεν γίνονται αποδεκτές όλες οι δωρεές προς το Μουσείο.

Το Μουσείο διαθέτει συλλεκτική πολιτική τα τελευταία χρόνια την οποία και ακολουθεί όταν λαμβάνει αιτήματα από πιθανούς δωρητές. Επιθυμώντας να αποτρέψει τη συσσώρευση πανομοιότυπων αντικειμένων ή δύσκολων και κοστοβόρων στη διατήρηση, με αποτέλεσμα οι αποθήκες του Μουσείου να ασφυκτιούν, θέτει κάποια κριτήρια προς τους δωρητές, ούτως ώστε οι τελευταίοι να γνωρίζουν αν τα αντικείμενα υπό την κατοχή τους πληρούν τις προϋποθέσεις για ένταξη στη μουσειακή συλλογή. Έχει συνταχθεί λοιπόν ένα ερωτηματολόγιο το οποίο καλείται να συμπληρώσει ο υποψήφιος δωρητής πριν την τελική απόφαση του Μουσείου για τον αν θα αποδεχθεί ή απορρίψει την προσφορά.

Μέσα από το ερωτηματολόγιο αυτό¹²¹, το Μουσείο καθιστά γνωστό στους υποψήφιους δωρητές πως επιθυμεί να συγκεντρώσει στοιχεία αναφορικά με τα αντικείμενα, τους δωρητές ή/ και τους προκατόχους τους. Οι πληροφορίες αυτές θα βοηθήσουν το Μουσείο να εξετάσει αν τα προσφερόμενα αντικείμενα υπηρετούν την αποστολή και τους στόχους του μουσείου και αν συμπληρώνουν τη συλλογή ανάλογα με τη συλλεκτική του πολιτική. Υπογραμμίζεται η τεράστια σημασία του συνοδευτικού πληροφοριακού υλικού των αντικειμένων, καθώς όσο περισσότερα γνωρίζει το Μουσείο για ένα αντικείμενο, τόσο περισσότερο το τελευταίο αποκτά αξία. Στη συνέχεια, τονίζεται πως το Μουσείο δεν αποκτά αντικείμενα αποκλειστικά και μόνο για εκθεσιακούς σκοπούς, αλλά για ερευνητικούς ή/ και εκπαιδευτικούς.

Οι ερωτήσεις προς τον δωρητή αφορούν τον κάτοχο ή τους προκατόχους (αν υπήρξαν) του αντικειμένου, τον αριθμό και το είδος των αντικειμένων προς δωρεά και τον

¹²¹ Βλ. Παράρτημα Β.

τρόπο με τον οποίο περιήλθε το αντικείμενο στον τελευταίο κάτοχο. Ακόμα ζητούνται πληροφορίες αναφορικά με τον τόπο και τον χρόνο κατασκευής και τη χρήση των αντικειμένων. Το Μουσείο επιθυμεί να μελετήσει τις διαφορετικές «ζωές» των αντικειμένων, τα στάδια από τα οποία έχουν περάσει από τη στιγμή της δημιουργίας τους έως και τη στιγμή που φτάνουν στο Μουσείο, κάτι που εξυπηρετεί στην καλύτερη κατανόησή τους (και από το Μουσείο, αλλά και από το κοινό ή πιθανούς ερευνητές) ενθαρρύνοντας τις πολλαπλές εναλλακτικές ερμηνείες. Τα αντικείμενα, και στη συγκεκριμένη περίπτωση τα ενδύματα μπορούν να αναδείξουν πολλές και διαφορετικές πτυχές και όχι μόνο το ότι πρόκειται απλώς για ένα ένδυμα. Επεκτείνεται και σε άλλους τομείς ανθρωπολογικού και κοινωνικού ενδιαφέροντος, καθώς κάθε αντικείμενο μαρτυρά κάτι για την κοινωνία που το «γέννησε», για τους ανθρώπους που το χρησιμοποιούσαν, για τις τεχνικές κατασκευής. Αυτό προσπαθεί να κάνει και το Μουσείο μέσα από τις θεματικές του εκθέσεις, επιθυμώντας πάντα τη σύνδεση με το σήμερα. Γι' αυτό και είναι σημαντικό να δηλωθεί από τον υποψήφιο δωρητή εάν υπάρχει ανάλογο συνοδευτικό υλικό, όπως φωτογραφίες, δημοσιεύσεις ή οποιαδήποτε άλλη πληροφορία/ ιστορία για το αντικείμενο. Όλα τα ανωτέρω βοηθούν συν τοις άλλοις, στην καλύτερη και πληρέστερη τεκμηρίωση των αντικειμένων.

Στην πορεία, το Μουσείο μελετά τα δεδομένα/ απαντήσεις των δωρητών και ανάλογα με τα κριτήρια που έχει θέσει, προσπαθεί αποφασίσει εάν τα αντικείμενα αυτά θα ωφελήσουν το Μουσείο και τη συλλογή. Τα κριτήρια που εξετάζονται είναι τα εξής:

- Τα προσφερόμενα αντικείμενα υπηρετούν την πολιτική και τους στόχους του Μουσείου και συμπληρώνουν τη συλλογή σύμφωνα με τη συλλεκτική του πολιτική.
- Το Μουσείο διαθέτει ήδη στη συλλογή του ίδια ή παρόμοια αντικείμενα.
- Τα προσφερόμενα αντικείμενα είναι πιθανόν να χρησιμοποιηθούν τα επόμενα πέντε χρόνια σε εκθεσιακούς ή εκπαιδευτικούς σκοπούς.
- Πρέπει να ληφθούν ειδικά μέτρα για τη διατήρηση ή την αποθήκευση των προσφερόμενων αντικειμένων.
- Τα προσφερόμενα αντικείμενα θα ήταν προτιμότερο να ενταχθούν σε μια άλλη συλλογή ενός άλλου μουσείου.
- Τέλος, πραγματοποιείται αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των αντικειμένων.

Σε περίπτωση που το Μουσείο αποφασίσει να απορρίψει τη δωρεά, επικαλείται τους όρους που έχει θέσει εξ αρχής, και κάνει κατανοητό στον δωρητή τον λόγο για τον οποίο αδυνατεί να εντάξει το αντικείμενο ή τα αντικείμενα στις συλλογές του. Με αυτόν τον τρόπο και οι ίδιοι οι εργαζόμενοι γνωρίζουν πως πρέπει να κινηθούν, αλλά και οι ίδιοι οι υποψήφιοι δωρητές εξοικειώνονται με την αποστολή και τους στόχους του οργανισμού.

Αρχικά λοιπόν, γίνεται αξιολόγηση του τι έχει και δεύτερον του τι χρειάζεται για να συμπληρώσει τις συλλογές του και να τις αναδείξει. Να προστεθεί εδώ πώς τα αντικείμενα θα πρέπει να είναι σε καλή κατάσταση. Ακόμα και σε περίπτωση που πρόκειται για ένα σπάνιο αντικείμενο που το Μουσείο θα ήθελε να αποκτήσει, αν το ένδυμα είναι πολύ σκισμένο και η συντήρησή του θα ήταν δύσκολη και θα επιβάρυνε οικονομικά το Μουσείο, τότε το τελευταίο θα απορρίψει τη δωρεά.

Ο δεύτερος άξονας είναι φυσικά οι αγορές, παρόλο που δεν είναι πάντα εφικτό να πραγματοποιηθούν εξαιτίας της δυσχερούς οικονομικής κατάστασης στην οποία βρίσκεται το Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας (όπως και τα περισσότερα ελληνικά μουσεία στις μέρες που διανύουμε). Το Μουσείο λαμβάνει ετησίως ένα συγκεκριμένο budget για την απόκτηση νέων αντικειμένων. Παρακολουθεί πάντα και τις δημοπρασίες, απ' όπου τα τελευταία χρόνια έχουν πραγματοποιηθεί κάποιες αγορές, όταν διαπιστώνεται κάποιο κενό στη συλλογή που το Μουσείο επιθυμεί να καλύψει και δεδομένου ότι διαθέτει και το ποσό που απαιτεί η αγορά. Ωστόσο, δεν υπάρχει πάντα η δυνατότητα, καθότι η αξία των αντικειμένων ανεβαίνει πολύ ψηλά κάποιες φορές και το Μουσείο δεν δύναται να ανταπεξέλθει.

Ο τρίτος άξονας αφορά σε μια πρωτοβουλία που πήρε το Μουσείο, ορμώμενο από την πανδημία, που ξέσπασε τον Μάρτιο του 2020. Το Μουσείο έκανε έκκληση προς το κοινό (με Δελτίο Τύπου και ανάρτηση στα social media) να φέρει αντικείμενα που έχει στο σπίτι του (και που ίσως δεν φαντάζεται πως θα μπορούσαν να αποτελέσουν μέρος μιας μουσειακής έκθεσης), που σχετίζονται μεν με το περιεχόμενο του Μουσείου, αλλά έχουν σχέση με την πραγματικότητα, την οποία βιώνουμε. Τα αντικείμενα δεν ανάγονται αποκλειστικά σε μάσκες προσώπου, αλλά μπορεί να αφορούν και άλλα πράγματα, όπως για παράδειγμα ενδύματα πένθους. Στόχος αυτής της πρωτοβουλίας πέρα από τον εμπλουτισμό και την ενίσχυση της συλλογής, ήταν φυσικά και ανάπτυξη της συμμετοχικότητας του ίδιου του κοινού. Δεδομένης της μεγάλης ανταπόκρισης του κοινού, το Μουσείο κρίνει πως κάτι τέτοιο θα μπορούσε ίσως μελλοντικά να εφαρμοστεί και στα πλαίσια της διοργάνωσης μιας θεματικής έκθεσης με πρόσκληση του κοινού να δωρίσει ή και να δανείσει, εφόσον το επιθυμεί, αντικείμενα που θα σχετίζονται με τη θεματική που θα έχει επιλέξει ο φορέας.

Αξίζει να αναφερθεί, πώς κατά τη διάρκεια της πανδημίας, καίτοι τα μουσεία παραμένουν κλειστά εδώ και σχεδόν ένα χρόνο, οι δωρεές προς το Μουσείο έχουν αυξηθεί κατακόρυφα. Κι αυτό γιατί την περίοδο αυτή, ο κόσμος που έμεινε κλεισμένος στους τέσσερις τοίχους του σπιτιού, είχε την ευκαιρία να ξεκαθαρίσει τις ντουλάπες και τα

μπαούλα του, ανακαλύπτοντας μικρούς θησαυρούς και αποφασίζοντας να τα δωρίσει στο Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας.

Ως προς τον έλεγχο της γνησιότητας των αντικειμένων, τα πράγματα σε αυτή την περίπτωση είναι σχετικά εύκολα. Η γνησιότητα των ενδυμάτων είναι πιο εύκολο να αποδειχθεί σε σύγκριση με έναν πίνακα για παράδειγμα που μπορεί να είναι πλαστός ή να μην φέρει την υπογραφή του ζωγράφου. Μπορεί κανείς να αναγνωρίσει εύκολα την ποιότητα των υλικών των παλαιότερων ενδυμάτων καθότι δεν είναι η ίδια με αυτή των σύγχρονων ενδυμάτων. Τα υλικά που χρησιμοποιούνταν στο παρελθόν δεν υπάρχουν σήμερα. Οπότε σπάνια δυσκολεύεται να αναγνωρίσει το Μουσείο την αυθεντικότητα ενός ενδύματος.

5.2.2. Πολιτική Απομάκρυνσης

Τα τελευταία χρόνια δεν σημειώνονται περιπτώσεις απομάκρυνσης αντικειμένων από την ενδυματολογική συλλογή του Μουσείου. Στο παρελθόν, ωστόσο αντικείμενα έχουν απομακρυνθεί οριστικά από τη συλλογή. Η συλλογή, όπως είναι ήδη γνωστό, ξεκινά να καταρτίζεται ήδη από το 1914 με τη δημιουργία της Ιματιοθήκης του Λυκείου. Ωστόσο, το Μητρώο δημιουργείται τη δεκαετία του 1960 και τότε ξεκινά η καταγραφή όλων των αποκτημάτων. Σε αυτόν τον κατάλογο λοιπόν αναφέρονται, εκτός από τις δωρεές και εξαγορές, και περιπτώσεις δανείων που είχε λάβει το Λύκειο των Ελληνίδων από άλλους φορείς και στην πορεία είχαν επιστραφεί. Καταγράφονταν δηλαδή αντικείμενα που έμπαιναν στη συλλογή ακόμα και για περιορισμένο χρονικό διάστημα. Οπότε αυτού του είδους οι ενέργειες, δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως απομάκρυνση, αλλά ως ένα είδος κινητικότητας των αντικειμένων.

Ένα δεύτερο θέμα είναι ότι πολύ συχνά κάποια αντικείμενα του Λυκείου γίνονταν δώρα προς τη βασίλισσα. Μάλιστα, πρόσφατα υπήρξαν πληροφορίες για εύρεση τέτοιων δώρων που φέρουν την ετικέτα του Λυκείου των Ελληνίδων στα ανάκτορα στο Τατόι. Οπότε κατ' αυτόν τον τρόπο, έχει υπάρξει απομάκρυνση αντικειμένων από τη συλλογή. Στις μέρες μας δεν υφίσταται κάτι ανάλογο.

5.2.3. Σύστημα Τεκμηρίωσης

Τα πρώτα χρόνια συγκρότησης της συλλογής, οι νέες φορεσιές και τα εξαρτήματα που εισέρχονται στο Λύκειο και γίνονται τμήμα της Ιματιοθήκης δεν συνοδεύονται από το απαραίτητο πληροφοριακό υλικό κάτι που στην πορεία δημιουργεί αρκετά προβλήματα στον κομμάτι της τεκμηρίωσης. Ωστόσο, η κατάσταση προοδεύει με τα χρόνια. Από το 1997

ξεκινά επίσημα και η ηλεκτρονική καταγραφή των αντικειμένων μέσα από έρευνα που έχει προηγηθεί (Μαχά-Μπιζούμη, 2003: 180).

Όσον αφορά τα βήματα που ακολουθεί το Μουσείο, σε πρώτη φάση με την είσοδο του αντικειμένου στο Μουσείο, πραγματοποιείται η εγγραφή του στο Μητρώο Εισαγωγής των αντικειμένων, φωτογραφίζεται και φυσικά συντάσσεται και αποστέλλεται ένα ευχαριστήριο σημείωμα προς το δωρητή.

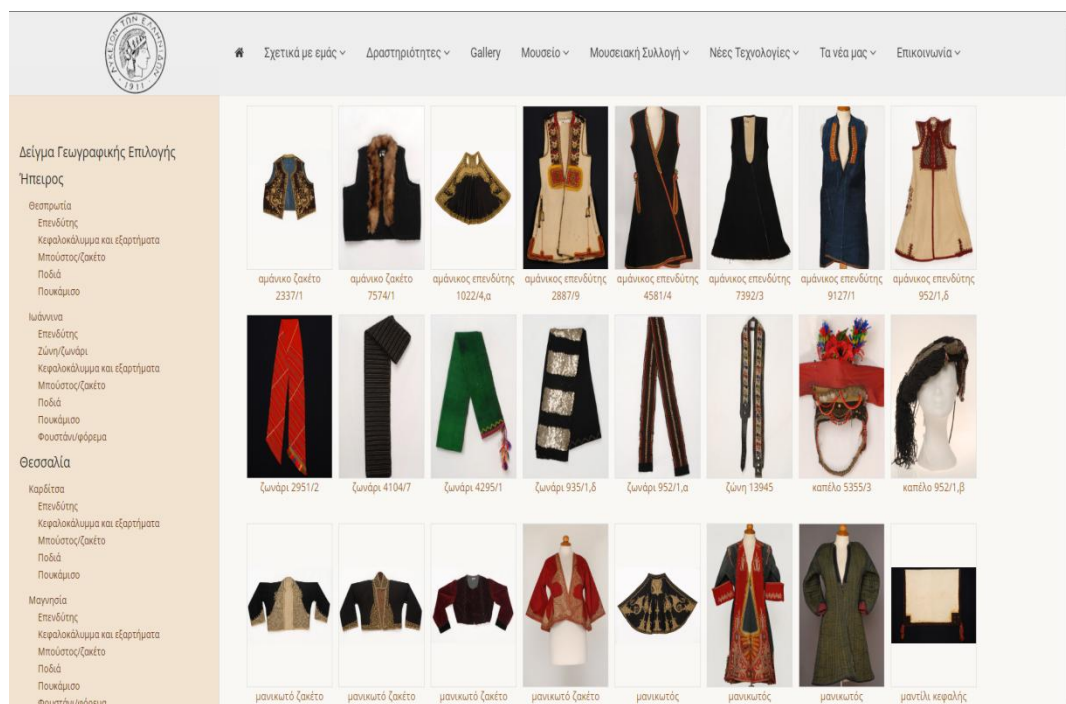
Ως προς το πρότυπο, το Μουσείο δεν ακολουθεί κάποιο από τα διεθνή πρότυπα τεκμηρίωσης, Έχει αναπτύξει, σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Πατρών, ένα πρότυπο τεκμηρίωσης που προσπαθεί να καλύψει τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει μια καθαρά ενδυματολογική συλλογή. Το πρότυπο είναι ελεύθερα προσβάσιμο και μπορεί κανείς να το δει online στον ιστότοπο του Λυκείου των Ελληνίδων. Το κοινό δεν έχει πρόσβαση στο σύνολο της συλλογής, παρά μόνο στα 4.100 αντικείμενα που έχουν τεκμηριωθεί μέχρι στιγμής στο πλαίσιο του προγράμματος “Κοινωνία της Πληροφορίας” (εικόνες 19-20).

Η τεκμηρίωση των 4.100 αντικειμένων ολοκληρώθηκε σε ένα χρόνο. Επιλέχθηκαν αντικείμενα που συνθέτουν το βασικό κορμό μιας γυναικείας και μιας ανδρικής φορεσιάς, καθώς και αντικείμενα που κατατάσσονται στα λεγόμενα μικρο-εξαρτήματά τους. Οι γυναικείες φορεσιές υπερτερούν έναντι των ανδρικών, καθώς η ενδυματολογική συλλογή του Λυκείου των Ελληνίδων διαθέτει μικρό αριθμό των τελευταίων. Σκοπός της επιλογής είναι να αναδειχθεί η ποικιλία, η πολυτυπία και η πολυμορφία της ελληνικής τοπικής φορεσιάς μέσα από ένα σημαντικό δείγμα της ενδυματολογικής συλλογής του Μουσείου Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας του Λυκείου των Ελληνίδων. Ταυτόχρονα όμως καταδεικνύεται πώς ιδέες, υλικά και σχέδια μετακινούνται στον ελλαδικό χώρο και πώς αξιοποιούνται σε κάθε περιοχή ανάλογα με το τοπικό ύφος.

Επιλέχθηκε να γίνει παρουσίαση και κάποιων αντικειμένων που αποτελούν σύγχρονη κατασκευή (π.χ. ποδιά Σαλαμίνας, κορόνα της γυναικείας αστικής φορεσιάς της Αττικής), ως εξαιρετικών δειγμάτων πιστής αναπαραγωγής. Σημαντικό αριθμό επίσης καλύπτουν και τα λεγόμενα ιστορικά αντίγραφα του Λυκείου των Ελληνίδων, μέσω των οποίων ξεδιπλώνεται η ιστορία του. Ακόμη, συμπεριλήφθηκε και η συλλογή με τις κούκλες της βασίλισσας Όλγας, ως μοναδικά χρονολογημένα δείγματα μικρογραφίας της ελληνικής τοπικής φορεσιάς. Η τεκμηρίωση των αντικειμένων βασίστηκε σε βιβλιογραφική έρευνα, και όχι σε επιτόπια. Όπου δε η βιβλιογραφία ήταν ανεπαρκής, η τεκμηρίωση επικεντρώθηκε μόνο στη φυσική περιγραφή του αντικειμένου, χωρίς να καθορίζεται η φυσική ή η κοινωνική ηλικία του φορέα ή ακόμη και η περίσταση χρήσης του.

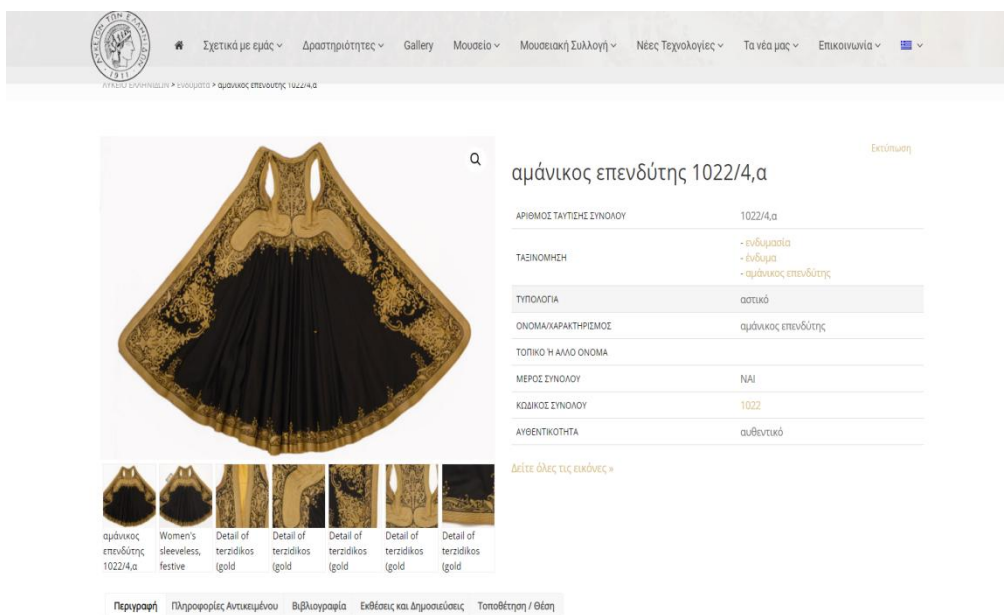
Συνήθως ο τρόπος κοπής, τα υλικά κατασκευής, τα διακοσμητικά μοτίβα υποδεικνύουν το γεωγραφικό διαμέρισμα στο οποίο εντάσσονται τα κομμάτια μιας τοπικής φορεσιάς. Παρόλα αυτά, καθώς τα υλικά και τα σχέδια δεν είναι πάντα σταθερά σημεία, τα όρια είναι δυσδιάκριτα ακόμη και σε γειτονικές περιοχές, όπου οι παραλλαγές είναι τόσο μικρές ώστε να μην είναι δυνατή η ένταξή τους με απόλυτη βεβαιότητα. Έτσι, μικρός αριθμός αντικειμένων συνοδεύεται από ένα ερωτηματικό στην ευρύτερη περιοχή χρήσης, το οποίο δηλώνει αβεβαιότητα όσον αφορά στο γεωγραφικό εντοπισμό.

Για πρώτη φορά το Λύκειο των Ελληνίδων γνωστοποιεί στο ευρύ κοινό ένα τεκμηριωμένο τμήμα των συλλογών του. Επιτυχία του συγκεκριμένου έργου θα θεωρηθεί η συμβολή ειδικών είτε λόγω εντοπιότητας είτε λόγω ερευνητικών ενδιαφερόντων, συμβολή ευπρόσδεκτη, καθώς θα καλύψει τα όποια κενά της βιβλιογραφίας. Στόχος του Λυκείου των Ελληνίδων είναι το πρόγραμμα αυτό να αποτελέσει έναυσμα ενός ενδυματολογικού διαλόγου μεταξύ των αδελφών μουσείων σε Αθήνα και περιφέρεια¹²².

Εικόνα 19- Ψηφιακός κατάλογος ενδυμασιών και εξαρτημάτων ανά γεωγραφικό διαμέρισμα, διαθέσιμο στο κοινό (α)

¹²² Από τον ιστότοπο του Μουσείου: lykeionellinidon.com (τελευταία επίσκεψη: 07/01/2021).

Εικόνα 20- Ψηφιακός κατάλογος ενδυμασιών και εξαρτημάτων ανά γεωγραφικό διαμέρισμα, διαθέσιμο στο κοινό (β)

5.2.4. Κινητικότητα Συλλογών

Το Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας ενθαρρύνει την κινητικότητα των συλλογών, είτε με το να δανείζει αντικείμενα των συλλογών του σε άλλους φορείς, είτε με το να δανειάζεται το ίδιο, αντικείμενα από άλλα μουσεία. Αναφορικά με τον εξερχόμενο δανεισμό, τίθενται κάποιες προϋποθέσεις τις οποίες θα πρέπει να τηρήσει ο άλλος φορέας που θα λάβει τα αντικείμενα. Το Μουσείο εξετάζει αν οι χώροι στους οποίους θα εκτεθούν τα αντικείμενα πληρούν κάποιες βασικές προδιαγραφές, όπως το αν θα ασφαλιστούν τα αντικείμενα, ο τρόπος έκθεσής τους, αν θα είναι εντός ή εκτός προθήκης, ποιός θα είναι ο φωτισμός τους, ποιά η πρόσβασή του κοινού σε αυτά, ακόμα και η φωτογράφιση και η κινηματογράφησή τους και φυσικά αν θα αναδειχθεί μέσα από αυτά και ο κάτοχος τους, που είναι το Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας. Αντίστοιχα και στον εισερχόμενο δανεισμό, το Μουσείο φροντίζει να ανταποκριθεί στους όρους που έχει θέσει εκ των προτέρων ο δανειστής.

Ως προς το κόστος ασφάλισης, ως επί το πλείστον το επωμίζεται ο δανειζόμενος. Ας αναφερθεί εδώ πως στην περίπτωση μιας ενδυματολογικής συλλογής είναι πολύ δύσκολο να καθοριστεί το κόστος της αξίας τους, καθώς δεν έχουν αγοραστική αξία. Δεν υπάρχουν εκτιμητές σε αυτό τον τομέα, όπως συμβαίνει για παράδειγμα με τους πίνακες ζωγραφικής και η εκτίμηση της αξίας των ενδυμασιών γίνεται δυσκολότερη. Επομένως, το κόστος

διαμορφώνεται από το ίδιο το Μουσείο με βάση το ποσό που θα χρειαστεί για την αποκατάσταση ενδεχόμενης φθοράς.

5.2.5. Εκθεσιακές πρακτικές

Ο εκθεσιακός χώρος του Μουσείου αναπτύσσεται σε τρεις συνεχόμενες αίθουσες σε κυκλική διάταξη με είσοδο και έξοδο στα δυο άκρα τους, ενώ χωρίζεται σε οκτώ εκθετικές ενότητες. Η πορεία του επισκέπτη στον χώρο είναι κυκλική. Κάθε έκθεση διαμορφώνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να δίνονται πληροφορίες για τα εκθέματα σε εύληπτα και σύντομα κείμενα σε ελληνικά και αγγλικά για τους ξένους επισκέπτες, τοποθετημένα σε καίρια σημεία. Δεν λείπει και το ανάλογο εικονογραφικό υλικό που πλαισιώνει την «αφήγηση», καθώς και άλλα οπτικοακουστικά μέσα που όμως δεν «πνίγουν» τον επισκέπτη, αλλά συμπληρώνουν και ενισχύουν το μήνυμα της εκάστοτε έκθεσης. Παράλληλα, το σανιδένιο πάτωμα των αιθουσών και ο χαμηλός φωτισμός των εκθεμάτων δημιουργεί μια οικεία εικόνα στον επισκέπτη, εκείνη ενός σπιτιού. Τα καθαρά και λιτά σχήματα που κυριαρχούν στο χώρο, αναδεικνύουν τα αντικείμενα που εκτίθενται (Μαχά-Μπιζούμη, 2003: 181).

Ο εκθεσιακός χώρος του Μουσείου είναι πολύ μικρός, κάτι που δεν ενθαρρύνει την προβολή του συνόλου ή έστω ενός μεγάλου μέρους της ενδυματολογικής του συλλογής που βρίσκεται στις αποθήκες. Το Μουσείο προσπαθεί με έναν διαφορετικό τρόπο να επικοινωνήσει τον τεράστιο πλούτο της ενδυματολογικής του συλλογής, οργανώνοντας περιοδικές θεματικές εκθέσεις που εναλλάσσονται ανά 1-2 χρόνια, επιλέγοντας κάθε φορά να τονίσει χαρακτηριστικά μιας συγκεκριμένης γεωγραφικής ενότητας ή θεματολογίας. Ήδη από το 1988 που ιδρύεται το Μουσείο, εντοπίζεται το πρόβλημα της στενότητας του χώρου και από την Πόπη Ζώρα, γνωμοδοτική σύμβουλο του Λυκείου των Ελληνίδων:

«Η εξαιρετή εργασία που έχουν κάνει οι αρμόδιες και έμπειρες κυρίες Παπαντωνίου και Βασσενχόβεν, λόγω της στενότητας του χώρου, δεν μπορεί να θεωρηθεί παρά δειγματολογική έκθεση ελληνικών ενδυμασιών από διάφορες εποχές και περιοχές της Ελλάδας [...] είναι γνωστός ο πλούτος της ματιοθήκης του Λυκείου και οι σπάνιες ενδυματολογικές του συλλογές, πολύτιμες ακόμα και όταν πρόκειται για αντιγραφές [...] πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια αξιοποίησης του διαθέσιμου περιορισμένου χώρου, με μικρές, περιοδικές και εξειδικευμένες εκθέσεις, που κάθε μια τους θα αντιπροσωπεύει ορισμένη εποχή ή περιοχή [...] πλαισιωμένες από αυστηρά επιστημονική τεκμηρίωση -φωτογραφίες,

κείμενα και άλλα στοιχεία που θα δίνουν όσο γίνεται πιο πλήρη εικόνα του χώρου και του χρόνου... » (Μαχά-Μπιζούμη, 2003: 180).

Η εύρεση ενός μεγαλύτερου χώρου που θα υποδεχθεί, θα στεγάσει και θα εκθέσει μια μόνιμη συλλογή προκειμένου να την αναδείξει παραμένει μέχρι σήμερα το όραμα του συνόλου του δυναμικού του Μουσείου, αλλά και της Προέδρου, της κυρίας Ελένης Τσαλδάρη. Προς το παρόν όμως, δεν υπάρχει άμεσα η οικονομική δυνατότητα.

Καθορίζεται από την αρχή η σημασία σύνδεσης των υλικών αντικειμένων με το πληροφοριακό υλικό που τις συνοδεύει, ενδυναμώνοντας με αυτόν τον τρόπο την αφήγηση και προσφέροντας στο κοινό πολλαπλές ερμηνευτικές διεξόδους, σε μια προσπάθεια κάλυψης των αναγκών και των επιθυμιών του. Το ζητούμενο σε κάθε περίπτωση είναι ο σεβασμός του ίδιου του αντικειμένου και η σαφέστερη υποδήλωση της σχέσης του με το πρωτογενές περιβάλλον στο οποίο «γεννήθηκε», καθώς σύμφωνα με τον Vergo (1999: 52) «*η τέχνη της έκθεσης σημαίνει πάνω απ' όλα τη δημιουργία μιας πολύ ειδικής οπτικής ευαισθησίας, μιας ευαισθησίας όχι μόνο στις οπτικές αξίες των αντικειμένων, αλλά επίσης στις σχέσεις τους με το χώρο*».

Συμπερασματικά, ο σχεδιασμός του εκθεσιακού χώρου διέπεται αρχικά από την οργάνωση της έκθεσης σε ενότητες με λογική αλληλουχία μεταξύ τους, διευκολύνοντας τη μετάβαση από τη μια στην άλλη. Στην πορεία, σημαντική είναι η σύνδεση του ενός αντικειμένου με το άλλο, προκειμένου να δημιουργηθεί η «ιστορία» που θέλει να «πει» το μουσείο, και όχι απλή παράθεση αντικειμένων το ένα δίπλα στο άλλο χωρίς κανένα νοηματικό δεσμό. Όλα αυτά έχοντας πάντα υπόψη τον εκπαιδευτικό στόχο που έχει θέσει το Μουσείο εξαρχής. Η έκθεση συνοδεύεται πάντα από το κατάλληλο πληροφοριακό υλικό που μπορεί να αποτελείται από επεξηγηματικά φυλλάδια, σύντομες λεζάντες, εισαγωγικά σημειώματα ή φωτογραφικό υλικό. Δεν πρέπει να λησμονείται το γεγονός πως για την επιλογή των θεματικών που θα παρουσιαστούν στο κοινό, βασικό κριτήριο είναι η ύπαρξη επιστημονικών μελετών και ερευνών (Μαχά-Μπιζούμη, 2003:181).

Από την ίδρυσή του το Μουσείο έχει οργανώσει διάφορες θεματικές εκθέσεις για τις ελληνικές τοπικές φορεσιές με βάση τα διακριτικά τους γνωρίσματα ανάλογα με το γεωγραφικό τους εντοπισμό, τις εθνοπολιτισμικές ομάδες, την τελετουργική τους χρήση και τις αναπαραστάσεις τους στην τέχνη¹²³ (Μαχά-Μπιζούμη, 2003: 181-182). Κάποιες από αυτές τις εκθέσεις είναι: «Η γυναικεία φορεσιά της Αττικής», «Οι φορεσιές της Βόρειας και Κεντρικής Εύβοιας», «Οι φορεσιές των Βόρειων Σποράδων και του Τρικεριού», «Οι

¹²³ Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού | Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας (culture.gr) (τελευταία επίσκεψη: 17/01/2021).

παραδοσιακές ενδυμασίες της Θράκης», «Οι σαρακατσάνικες φορεσιές», «Οι караγκούνικες φορεσιές», «Οι φορεσιές του ελληνικού παραδοσιακού γάμου», «Τα μαντήλια και οι μπόλιες στις ελληνικές φορεσιές», «Ο Γιάννης Τσαρούχης- Ζωγράφος της λαϊκής ενδυμασίας», «Κατάγομαι από την παιδική μου ηλικία...» και φυσικά η ψηφιακή έκθεση που τρέχει αυτήν την περίοδο με αφορμή τους εορτασμούς για τα 200 χρόνια από την Ελληνική Επανάσταση, «ΜΥΡΙΑ ΟΣΑ [γ]ραμμένα εν πανίον». Πάνω απ' όλα το Μουσείο μέσα από τις εκθέσεις του δεν επιδιώκει να παρουσιάσει απλά και μόνο το ένδυμα με τα διακοσμητικά στοιχεία και τον στολισμό του. Προσπαθεί οι εκθέσεις του να διέπονται από μια διαθεματικότητα, να μπορούν να έρχονται στο σήμερα και να «συνομιλούν» με άλλα αντικείμενα. Με αυτόν τον τρόπο, τα αντικείμενα αυτά γίνονται πιο θελκτικά για τους σύγχρονους ανθρώπους, οι οποίοι ουδεμία σχέση δεν έχουν με την ιστορία του ενδύματος ή δεν εκδηλώνουν το ίδιο ενδιαφέρον με εκείνο ενός ερευνητή. Στόχος λοιπόν, εκτός της διαθεματικότητας, είναι και η διαχρονικότητα, η σύνδεση πάντα με κάτι άλλο.

Εικόνα 21- Φωτογραφία από την έκθεση "Κατάγομαι από την παιδική μου ηλικία..." (α)

Εικόνα 22- Φωτογραφία από την έκθεση "Κατάγομαι από την παιδική μου ηλικία..." (β)

5.2.6. Προσβασιμότητα και επικοινωνιακή πολιτική

Εκτός της φυσικής πρόσβασης, το Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας ενθαρρύνει και τη διανοητική πρόσβαση για το κοινό. Με στόχο την καλύτερη επικοινωνία με το κοινό και τον εμπλουτισμό της εκθετικής δραστηριότητάς του, το Μουσείο οργανώνει εκπαιδευτικά προγράμματα, διαλέξεις, σεμινάρια και συνεργάζεται με άλλους φορείς. Στο ίδιο πλαίσιο, το Μουσείο συμμετέχει και σε εκθέσεις άλλων φορέων σε Ελλάδα και εξωτερικό προκειμένου να προσεγγιστούν ομάδες κοινού που, είτε λόγω απόστασης είτε λόγω έλλειψης ενδιαφέροντος, δεν επισκέπτονται το Μουσείο. Τα τελευταία χρόνια μάλιστα συμμετέχει και σε εκθέσεις της Βουλής των Ελλήνων με την παραχώρηση ενδυμασιών, αλλά και σε εκθέσεις που διοργανώνονται στις ελληνικές πρεσβείες του εξωτερικού, έπειτα από συνεργασία με το Υπουργείο Εξωτερικών, με στόχο την ανάδειξη του ενδυματολογικού πλούτου της Ελλάδας (Μαχά-Μπιζούμη, 2003: 182, 184).

Το Μουσείο ακόμα προσπαθεί να γνωστοποιήσει με κάθε δυνατό τρόπο τις δράσεις και τις εκθέσεις του στο κοινό μέσα από Δελτία Τύπου, με συνεντεύξεις, αλλά και αναρτήσεις στα social media, αφού πλέον ο περισσότερος κόσμος τα χρησιμοποιεί για την ενημέρωσή του. Το τελευταίο διάστημα και με αφορμή τα μουσεία που πλήττονται από την πανδημία, το Μουσείο αναπτύσσει ολοένα και μεγαλύτερη ψηφιακή παρουσία¹²⁴ στην προσπάθειά του να συνδεθεί με το κοινό και τους επισκέπτες.

¹²⁴ Βλ. Κεφάλαιο 6, Ενότητα 6.1. «Το Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας στην ψηφιακή εποχή».

Τέλος, το Μουσείο ανοίγει τις πύλες του και δέχεται ερευνητές/ μελετητές, αλλά και άλλους είδους συνεργάτες, καθώς τα τελευταία χρόνια περισσότερος κόσμος δραστηριοποιείται στη χειροτεχνική παραγωγή και επιθυμεί να έχει πρόσβαση στη συλλογή προκειμένου να δει, να μελετήσει, να εμπνευστεί. Πρόσβαση έχουν επίσης και σπουδαστές και ομάδες πανεπιστημίων, καθώς συχνά εκφράζεται η επιθυμία τους να επισκεφθούν τη συλλογή και τις αποθήκες όπου στεγάζεται το σύνολο της συλλογής. Δυστυχώς, δεν υπάρχει τη δεδομένη χρονική στιγμή μια «ανοιχτή» αποθήκη, όπου μπορεί ελεύθερα το κοινό να γνωρίσει τη μη εκτιθέμενη ενδυματολογική συλλογή, ωστόσο είναι κάτι που απασχολεί το προσωπικό του Μουσείου και είναι στα άμεσα σχέδιά τους. Προς το παρόν, κάτι τέτοιο δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί εξαιτίας του περιορισμένου χώρου και των φορτωμένων αποθηκευτικών χώρων.

5.2.7. Αποθήκευση

Όταν ξεκίνησε να καταρτίζεται η Ιματιοθήκη του Λυκείου των Ελληνίδων, τα ενδύματα είχαν χρηστική αξία και προβάλλονταν στο κοινό μέσα από τις διάφορες παραστάσεις της χορευτικής ομάδας που τα φορούσε. Σταδιακά, κρίθηκε σκόπιμο η σταδιακή απομάκρυνση των αυθεντικών φορεσιών και η μεταβολή τους σε μουσειακά τεκμήρια με ιστορική και αισθητική αξία, κάτι που οδήγησε μετέπειτα και στην ίδρυση του Μουσείου. Ωστόσο, η φύλαξη και η αποθήκευσή τους ήταν δύσκολο έργο. Στο ίδιο χώρο αποθηκεύονταν και τα αυθεντικά και τα αντίγραφα, χωρισμένα κατά γεωγραφικές περιοχές. Στον ίδιο χώρο ακόμα, ντύνονταν και τα μέλη της χορευτικής ομάδας του Λυκείου των Ελληνίδων για τις εμφανίσεις τους. Απαιτείτο λοιπόν ένας διαχωρισμός, καθότι δεδομένης και της αύξησης της συλλογής, υπήρχε έντονο πρόβλημα ως προς τη διαχείριση της, αλλά και ως προς τη σωστή αποθήκευσή της. Πρώτο βήμα λοιπόν ήταν η εύρεση ενός νέου χώρου που θα φιλοξενούσε τα αντίγραφα και θα έδινε χώρο στα υπόλοιπα ενδύματα και αντικείμενα να «αναπνεύσουν». Ο διαχωρισμός αυτός κράτησε περίπου δύο χρόνια και ολοκληρώθηκε το 2016. Επρόκειτο για μια δύσκολη διαδικασία, αφού δεν έγινε απλά μια μεταφορά των ρούχων από τη μια αποθήκη στην άλλη, αλλά έπρεπε να δημιουργηθούν ακόμα κατάλογοι και να καταγραφούν όλα τα αντικείμενα στο Μητρώο Εισαγωγής. Ήταν μια μεγάλη πρόκληση, καθώς στον ίδιο κατάλογο υπήρχαν καταγραφές και αυθεντικών και αντιγράφων.

Η μουσειακή συλλογή φυλάσσεται πλέον σε αποθηκευτικούς χώρους με ελεγχόμενο περιβάλλον, στο δεύτερο όροφο του κτηρίου, όπου στεγάζεται το Μουσείο. Τα ενδυματολογικά σύνολα και τα εξαρτήματα ταξινομούνται ανά γεωγραφικό διαμέρισμα. Το

σύστημα αποθήκευσης αποτελείται από ντουλάπες. Στο πάνω τμήμα τους τοποθετούνται εκείνα τα εξαρτήματα που μπορούν να κρεμαστούν (για παράδειγμα τα πανωφόρια και τα φορέματα) και στο κάτω μέρος, υπάρχει μια ενότητα με τρία συρτάρια, όπου φυλάσσονται τα υπόλοιπα εξαρτήματα του ενδυματολογικού συνόλου. Η πρόσβαση είναι εύκολη και το περιεχόμενο των αποθηκών βρίσκεται σε μια βάση δεδομένων σε ηλεκτρονική μορφή (Μαχά-Μπιζούμη, 2003: 180). Ωστόσο, με τη σταδιακή αύξηση της συλλογής τα τελευταία χρόνια, το πρόβλημα του χώρου παραμένει όσον αφορά και την αποθήκευση, αλλά και την έκθεση των συλλογών.

5.2.8. Συντήρηση

Το Μουσείο λόγω της έλλειψης χώρου δεν έχει τη δυνατότητα να στεγάσει οργανωμένο εργαστήριο συντήρησης στο ίδιο κτήριο. Προσπαθώντας να αναπληρώσει το κενό αυτό, το Μουσείο συνεργάζεται με εξωτερικούς συνεργάτες- συντηρητές (Μαχά-Μπιζούμη, 2003: 180). Αυτό συμβαίνει κυρίως σε περιπτώσεις που το αντικείμενο πρόκειται να εκτεθεί, να δανειστεί σε κάποιον άλλο φορέα για έκθεση ή άλλους σκοπούς, ή γενικά να δημοσιευτεί και να φωτογραφηθεί. Ανάλογα με την κατάσταση του κάθε αντικειμένου, το Μουσείο σε συνεργασία με τους εξωτερικούς συντηρητές ακολουθεί κάποιες βασικές οδηγίες για την προληπτική συντήρηση της συλλογής και τη σωστή αποθήκευση της.

5.2.9. Ασφάλεια

Οι κίνδυνοι που απειλούν την ενδυματολογική συλλογή του Μουσείου Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας αφορούν περισσότερο την ευαισθησία, όπως έχει ήδη αναφερθεί και παραπάνω, του υλικού, τη συντήρηση και τη σωστή αποθήκευσή του, δεδομένου του ότι δεν υπάρχει μόνιμος συνεργάτης εντός του Μουσείου.

Αναφορικά τώρα με το σχεδιασμό αντιμετώπισης έκτακτων καταστροφών, είτε φυσικών, είτε ανθρωπογενών (disaster planning), το Μουσείο δυστυχώς δεν διαθέτει κάποιο συγκεκριμένο λεπτομερές πλάνο για τους τρόπους αντιμετώπισης σε ανάλογη περίπτωση, όπως μια πυρκαγιά και μια πλημμύρα. Οι κύριοι λόγοι γι' αυτή την έλλειψη είναι κυρίως το ελάχιστο προσωπικό που διαθέτει το Μουσείο, το οποίο πολλές φορές αναλαμβάνει καθήκοντα εκτός των αρμοδιοτήτων του, η έλλειψη χρόνου, καθώς οι υποχρεώσεις σε καθημερινή βάση είναι πολλές, αλλά και η έλλειψη οικονομικής ενίσχυσης αφού τα έσοδά του δεν αρκούν για την κάλυψη όλων των αναγκών του. Σαν αποτέλεσμα, ο σχεδιασμός αντιμετώπισης σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης αναγκαστικά περνά σε δεύτερη μοίρα.

Σε περίπτωση λοιπόν, που συμβεί μια καταστροφή, το πρώτο μέλημα του Μουσείου είναι να διασφαλίσει σε πρώτο επίπεδο την ασφάλεια του προσωπικού. Σε επόμενο στάδιο, το προσωπικό του Μουσείου, μαζί με τους συντηρητές που έχουν κληθεί μπαίνει στο χώρο του Μουσείου προκειμένου να αξιολογηθεί ποιές θα είναι οι πρώτες σωστικές επεμβάσεις και σε ποιά αντικείμενα θα δοθεί προτεραιότητα. Στο έργο αυτό μπορούν να βοηθήσουν και οι εθελοντές του Μουσείου, δεδομένου του ότι το προσωπικό δεν επαρκεί.

Τέλος, ως προς τη μετακίνηση των αντικειμένων, όταν πρέπει να μεταφερθούν σε κάποιον άλλο χώρο, ή ακόμα και να δανειστεί το ίδιο το Μουσείο αντικείμενα από κάποιον άλλου, τότε έρχεται πάλι συντηρητής στο χώρο του Μουσείου για να διασφαλίσει τη σωστή αποθήκευση των αντικειμένων και τη διατήρησή τους και φυσικά γίνεται ο ανάλογος σχεδιασμός προκειμένου να βεβαιωθεί το Μουσείο πως το αντικείμενο δεν θα έχει υποστεί φθορές όταν θα επιστρέψει στον κάτοχό του.

5.2.10. Έρευνα

Το Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας φιλοδοξεί μεταξύ άλλων να αποτελέσει χώρο επιστημονικής έρευνας και πολιτισμικής δράσης συμμετέχοντας σε ερευνητικά προγράμματα σε συνεργασία με άλλα μουσεία ανάλογου ενδιαφέροντος. Το Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας προωθεί την ανάπτυξη της ερευνητικής δραστηριότητας, συνεργαζόμενο με άλλους φορείς όπως το Εθνικό Αρχείο Ενδυμασίας και άλλους ερευνητές σε Ελλάδα και εξωτερικό. Συμπληρωματικά, διοργανώνονται σεμινάρια, διαλέξεις και μαθήματα σχετικά με τον τρόπο ένδυσης και συντήρησης των φορεσιών (Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Συντήρησης Υφάσματος Raphael). Ακόμα, με τα εγκαίνια κάθε νέας έκθεσης, οργανώνονται μια σειρά από σεμινάρια με θέματα που σχετίζονται με την έκθεση. Το Μουσείο ακόμα επιτρέπει την πρόσβαση σε ερευνητές και σπουδαστές πανεπιστημίων ενθαρρύνοντας την ανάπτυξη της ερευνητικής δραστηριότητας σε διάφορους τομείς¹²⁵.

5.2.11. Εκπαίδευση

Το Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας ξεκινά να σχεδιάζει τα πρώτα εκπαιδευτικά του προγράμματα από το 2000 και μετά, καθώς σταδιακά εδραιώνεται η αντίληψη πως το μουσείο δεν είναι απλά ένας χώρος συσσώρευσης και προβολής αντικειμένων του υλικού

¹²⁵ Βλ. Υποενότητα 5.2.6. «Προσβασιμότητα και επικοινωνιακή πολιτική».

πολιτισμού που απευθύνεται μόνο σε ειδικούς επιστήμονες, αλλά ένας χώρος μάθησης, ένας ζωντανός οργανισμός, ενταγμένος στη σύγχρονη ζωή και στην υπηρεσία του κοινωνικού συνόλου¹²⁶. Συνεπώς, σχεδιάζονται νέα εκπαιδευτικά προγράμματα και ξεναγήσεις που σχετίζονται νοηματικά με την εκάστοτε έκθεση που λαμβάνει χώρα στο Μουσείο. Τα προγράμματα απευθύνονται κατά κύριο λόγο σε παιδιά ηλικίας τεσσάρων έως δεκατεσσάρων ετών και μέσω αυτών δίνεται η δυνατότητα να αποτελέσει το μουσειακό αντικείμενο το έναυσμα για εμπειρία και βίωμα μιας ευρύτερης πολιτιστικής αγωγής των νέων. Πλέον, το μουσείο μετατρέπεται σε «χώρο ανακάλυψης, ψυχαγωγίας, ανάπτυξης της ευαισθησίας και της υψηλής αισθητικής. Χώρος όπου το παιδί θα μπορεί να μεταμορφωθεί από απλό θεατή της ξενάγησης και παθητικό δέκτη σε ενεργό, δίνοντάς του τη δυνατότητα να βρει τη δίοδο να επικοινωνήσει με τα εκθέματα και μέσα από αυτά να μεταφερθεί στην εποχή που εκείνα εκπροσωπούν». Τα προγράμματα υλοποιούνται είτε στον ειδικά διαμορφωμένο χώρο του Μουσείου στο υπόγειο, είτε στο χώρο της έκθεσης. Σε ορισμένες περιπτώσεις στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων αξιοποιούνται και αντικείμενα, τα οποία τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να τα δουν από κοντά. Τέλος, βασική προϋπόθεση για τη σωστή οργάνωση και ανάπτυξη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι η καλή συνεργασία μουσείου-σχολείου. Πριν την επίσκεψη των παιδιών στο μουσειακό χώρο, ενθαρρύνεται η ενημέρωσή τους στην τάξη για το τι πρόκειται να δουν (Μαχά-Μπιζούμη, 2003: 183-184).

Εικόνα 23- Φωτογραφία από παλαιότερη έκθεση

¹²⁶ Βλ. τον ορισμό του ICOM για τα μουσεία.

5.3. Το ζήτημα της Πιστοποίησης και η βιωσιμότητα του Μουσείου Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας

Το Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας έχει θέσει ως μελλοντικό στόχο να κινήσει τις διαδικασίες για να λάβει την κρατική Πιστοποίηση από το κράτος. Ωστόσο, κάτι τέτοιο δεν έχει λάβει ακόμα χώρα, καθότι το Μουσείο δεν πληροί τη δεδομένη χρονική στιγμή βασικές προϋποθέσεις. Σε αυτό το σημείο έχει έρθει για να βοηθήσει η κυρία Τέτη Χατζηνικολάου, Πρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος του Διεθνούς Συμβουλίου των Μουσείων (ICOM) και Επιστημονική Σύμβουλος του Μουσείου Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας του Λυκείου των Ελληνίδων. Ο ρόλος της είναι κυρίως συμβουλευτικός σε διάφορα θέματα που έχει να αντιμετωπίσει το Μουσείο, αλλά φυσικά στόχος της είναι να καθοδηγήσει τον οργανισμό ούτως ώστε ο τελευταίος να πληροί τις προϋποθέσεις και να μπορέσει μελλοντικά να συμμετάσχει στη διαδικασία αναγνώρισης, κάτι που θα ενισχύσει την παρουσία του Μουσείου στην παγκόσμια μουσειακή κοινότητα, θα αναδείξει τη σπουδαιότητα της ενδυματολογικής συλλογής και θα δημιουργήσει ισχυρούς δεσμούς με το κοινό¹²⁷.

Καθώς το Μουσείο δεν λειτουργεί ως ένας ανεξάρτητος οργανισμός, το ερώτημα είναι γιατί παραμένει υπό την προστασία του Λυκείου των Ελληνίδων. Ένας λόγος είναι πως το Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας, όπως και τα περισσότερα ελληνικά μουσεία, δεν μπορεί να είναι βιώσιμο από μόνο του ως προς το οικονομικό σκέλος. Βρίσκεται υπό την αιγίδα του Λυκείου των Ελληνίδων, κάτι που σημαίνει πως στηρίζεται αποκλειστικά από τους πόρους του σωματείου, οι οποίοι προέρχονται από τις διάφορες δράσεις του και κυρίως από το χορό (γι' αυτό είναι και περισσότερο γνωστό το Λύκειο των Ελληνίδων). Το Μουσείο δεν δύναται να στηριχθεί μόνο του οικονομικά. Ακόμα και το ύψος του αντιτίμου δεν αρκεί για να καλύψει τα λειτουργικά έξοδα, τις μισθοδοσίες, αλλά και τον εμπλουτισμό των συλλογών με νέα αντικείμενα¹²⁸. Ένας άλλος λόγος είναι το γεγονός πως όλη η συλλογή του Μουσείου αποτελεί ουσιαστικά συνέχεια της Ιματιοθήκης του Λυκείου των Ελληνίδων. Οπότε ως προς αυτό το κομμάτι θα υπάρχει πάντα μια αλληλεξάρτηση ανάμεσα τους. Επιπροσθέτως, σε αυτό το στάδιο δεν είναι ακόμα γνωστό το ποιά βήματα πρέπει να γίνουν προς την ολοκλήρωση της αναγνώρισης του Μουσείου. Ακόμα, η

¹²⁷ Βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.2. «Η διαχείριση στο μουσείο: Πώς προκύπτει η ανάγκη για καλύτερη διαχείριση των Μουσειακών Συλλογών».

¹²⁸ Βλ. Υποενότητα 5.2.1. «Συλλεκτική Πολιτική».

διαδικασία πιστοποίησης των ελληνικών μουσείων βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο. Συνεπώς και η αυτονόμηση δεν είναι ένα ζήτημα που θα απασχολήσει σύντομα το Μουσείο.

Τέλος, ένα ζήτημα που απασχολεί τα τελευταία χρόνια το Μουσείο είναι το γεγονός πως ο τίτλος του είναι πολύ μεγάλος. Η πλήρης ονομασία είναι «Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας του Λυκείου των Ελληνίδων» και στόχο έχει να αποτυπώσει επακριβώς το περιεχόμενο των συλλογών του, ότι πρόκειται δηλαδή για ενδυμασία και όχι για ένδυμα (υπάρχει διαφοροποίηση) και ότι περιλαμβάνει ενδυμασίες του ιστορικού ελληνικού χώρου, όπως ήταν γνωστός την εποχή της ίδρυσής του Λυκείου. Ωστόσο, τα χρόνια περνάνε και η συλλεκτική πολιτική διευρύνεται και φτάνει μέχρι και το σήμερα, οπότε και αλλάζει και η απάντηση στο ερώτημα «τι θεωρούμε σήμερα ελληνικό;». Επιπλέον, ο τίτλος δεν είναι καθόλου πρακτικός. Δυσκολεύει πάρα πολύ επικοινωνιακά αφού δεν διαθέτει κάποια σύντμηση (όπως για παράδειγμα ΜΕΛΤ: Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης) για να είναι πιο εύκολα αναγνωρίσιμο από το κοινό και δεν έχει και δικό του λογότυπο, γιατί βρίσκεται κάτω από την ομπρέλα του Λυκείου των Ελληνίδων. Τέλος, η χρήση της λέξης «Ιστορία» στον τίτλο, είναι πιθανόν να αποθαρρύνει κάποιους από τους μελλοντικούς επισκέπτες που ίσως να μην είναι εξοικειωμένοι με το περιεχόμενο του Μουσείου, θεωρώντας πως πρόκειται για μια καθαρά ιστορική αναδρομή της ελληνικής ενδυμασίας, παρόλο που οι δράσεις των τελευταίων χρόνων φανερώνουν πως δεν επιδιώκουν να προσελκύσουν αποκλειστικά και μόνο ερευνητές ή άτομα με ειδικά ενδιαφέροντα. Συνεπώς, η χρήση μιας συντομότερης ονομασίας (όπως για παράδειγμα «Μουσείο Ενδυμασίας») ίσως να βελτιώνει την επικοινωνιακή πολιτική του Μουσείου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΑΛΛΕΣ ΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

6.1. Το Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας στην ψηφιακή εποχή

Καθώς η κοινωνία προχωρά και αναπτύσσεται, τα περισσότερα μουσεία προσπαθούν να συμβαδίσουν σύμφωνα με τις νέες ανάγκες του κοινωνικού συνόλου και να έρθουν πιο «κοντά» με τους εν δυνάμει επισκέπτες αξιοποιώντας εναλλακτικά μέσα και δημιουργώντας μια σχέση μαζί τους. Σε μια εποχή όπου η τεχνολογία καταλαμβάνει ένα τεράστιο μέρος της καθημερινότητας των ανθρώπων, τα ελληνικά μουσεία, με τα λιγοστά μέσα που έχουν στη διάθεσή τους τις περισσότερες φορές, εντάσσουν την τεχνολογία αυτή μέσα στο μουσείο, κάτι που έχει πολλαπλά οφέλη και για το ίδιο το προσωπικό, αλλά και για το εν δυνάμει κοινό τους. Έτσι, μέσω των ψηφιακών προγραμμάτων για παράδειγμα, έχουν τη δυνατότητα να δημιουργούν ψηφιακούς καταλόγους που περιλαμβάνουν το σύνολο των αντικειμένων και του πληροφοριακού υλικού που τα συνοδεύει, κάτι που τους βοηθά στο τεκμηριωτικό κομμάτι, αλλά και στην καλύτερη και σωστότερη διαχείριση για την ανάδειξη των αντικειμένων¹²⁹.

Ακόμα, η τεχνολογία έχει λειτουργήσει θετικά και στο επικοινωνιακό κομμάτι. Μέσω της χρήσης των κοινωνικών δικτύων, κατά κύριο λόγο, τα μουσεία πλέον μπορούν να επικοινωνήσουν, να διατηρήσουν την επαφή τους με το κοινό και να το ενημερώσουν πολύ πιο εύκολα για τις δράσεις- εκδηλώσεις, τις εκθέσεις ή τις διαλέξεις ή προγράμματα εκπαιδευτικά που μπορεί να διοργανώσουν, στην προσπάθειά τους να προσελκύσουν μια μερίδα κοινού (ως επί το πλείστον νεαρότερα άτομα) που χρησιμοποιούν τα social media αποκλειστικά και μόνο για την ενημέρωσή τους. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι ένας από τους πιο δημοφιλείς τρόπους επικοινωνίας και ενημέρωσης.

Σε πολλές περιπτώσεις, τα μουσεία προσφέρουν στο κοινό τη δυνατότητα να «επισκεφθεί» ψηφιακά τις φυσικές τους εκθέσεις μέσω του ιστότοπού τους στο διαδίκτυο. Ο επισκέπτης μπορεί να συνδεθεί στην ιστοσελίδα του εκάστοτε μουσείου και να περιηγηθεί στους χώρους του μουσείου και στα εκθέματα από το σπίτι του, νιώθοντας ότι βρίσκεται στο μουσείο. Μια τέτοια πρακτική εξυπηρετεί πάρα πολύ όσον αφορά τα άτομα εκείνα που δεν

¹²⁹ Βλ. Κεφάλαιο 1, Ενότητα 1.2. «Η διαχείριση στο Μουσείο: Πώς προέκυψε η ανάγκη για καλύτερη οργάνωση και διαχείριση των Μουσειακών Συλλογών».

αρέσκονται πολύ στο να επισκέπτονται μουσεία και κατ' επέκταση δεν αποφασίζουν να αφιερώσουν λίγο χρόνο σε αυτό. Το μουσείο αντί να φέρει τους επισκέπτες στο μουσείο, προσπαθεί να «φέρει» το μουσείο στους επισκέπτες. Πρόκειται για μια πρωτοβουλία που αξιοποιείται ακόμα περισσότερο τον τελευταίο χρόνο, λόγω της πανδημίας και του lockdown που απαγορεύει στο σύνολο του πληθυσμού να επισκεφθεί τους φυσικούς χώρους των μουσείων ή να συμμετέχει σε μια πολιτιστική δράση. Έτσι λοιπόν, διοργανώνονται ψηφιακές εκθέσεις, ξεναγήσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα ή ακόμα και διαλέξεις- σεμινάρια, τις οποίες μπορεί το κοινό να παρακολουθήσει εξ' αποστάσεως.

Το Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας¹³⁰ δεν θα μπορούσε να μείνει μακριά από όλες αυτές τις εξελίξεις. Είναι ένα μικρό μουσείο με περιορισμένους πόρους, ωστόσο ακόμα και με τα ελάχιστα μέσα παλεύει να παραμείνει «ανοιχτό», διατηρώντας τη σχέση που έχει αναπτύξει με το κοινό και προσπαθώντας να προσελκύσει παράλληλα και τις νεότερες γενιές. Χρησιμοποιεί σε μεγάλο βαθμό τα κοινωνικά δίκτυα για να παραμείνει ενεργό και συνεχίζει να διοργανώνει δράσεις και εκθέσεις, για τις οποίες φροντίζει να ενημερώσει τους επισκέπτες του. Διαθέτει μια ενημερωμένη ιστοσελίδα¹³¹ όπου μπορεί κανείς να μάθει τις πληροφορίες που επιθυμεί αναφορικά με το Μουσείο, αλλά και με το Λύκειο των Ελληνίδων στο οποίο υπάγεται. Στον ίδιο ιστότοπο, το κοινό έχει πρόσβαση σε ένα μέρος της ψηφιοποιημένης συλλογής, όπου μπορεί να δει πληροφορίες για κάποια ενδύματα και εξαρτήματα της ενδυματολογικής συλλογής με το ανάλογο συνοδευτικό πληροφοριακό υλικό¹³².

Το Μουσείο πριν την πανδημία σχεδίαζε την οργάνωση και την παρουσίαση μιας έκθεσης- αφιέρωμα στα γεγονότα της Επανάστασης του 1821 στο γενικότερο πλαίσιο των εορταστικών εκδηλώσεων της χώρας μας για τα 200 χρόνια από την Ελληνική Επανάσταση. Ωστόσο λόγω των συνθηκών και σε μια προσπάθεια να συνεχίσει το Μουσείο τις εκθεσιακές του πρακτικές παρά την πανδημία που μαστίζει τον κόσμο τη δεδομένη στιγμή, η έκθεση άλλαξε μορφή και

Εικόνα 24- Λογότυπο της νέας ψηφιακής έκθεσης για το 1821 (2021)

¹³⁰ Για τη συγγραφή του κεφαλαίου, έχουν αντληθεί αρκετές πληροφορίες από τη συνέντευξη με την κα. Τάνια Βελίσκου, Επιμελήτρια του Μουσείου Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας του Λυκείου των Ελληνίδων. Η συνέντευξη είναι διαθέσιμη στο Παράρτημα Α.

¹³¹ Βλ. lykeionellinidon.com (τελευταία επίσκεψη: 07/01/2021).

¹³² Βλ. Κεφάλαιο 5, Υποενότητα 5.2.3. «Σύστημα Τεκμηρίωσης».

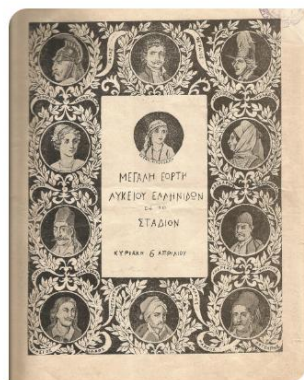
πραγματοποιήθηκε με εναλλακτικό τρόπο. Δημιουργήθηκε ένας ιστότοπος¹³³ για την έκθεση (εικόνες 25-26) όπου παρουσιάζεται και εξηγείται η κεντρική θεματική¹³⁴. Κάθε εβδομάδα «ανοίγει» μια νέα ενότητα, κάνοντας την έκθεση να λειτουργεί σαν ένα έργο σε εξέλιξη (εικόνες 27-28). Στην έκθεση παρουσιάζονται διαφορετικά ψηφιακά έργα νέων καλλιτεχνών (εικόνα 29) που σχετίζονται με ιστορικά γεγονότα της Επανάστασης, χρησιμοποιώντας πάντα ως σημείο αναφοράς το ένδυμα, τους μετασχηματισμούς του, τη συμβολική του διάσταση, αλλά και τις πολιτικές και άλλες χρήσεις του από την εποχή της Επανάστασης έως σήμερα. Η έκθεση αυτή σε καμία περίπτωση δεν έχει σαν στόχο να αγνοήσει τη σημασία της φυσικής παρουσίας και της επαφής του Μουσείου με το κοινό. Μάλιστα δύο από τις ενότητες που αναμένεται να παρουσιαστούν μέσα στο Μάρτιο του 2021, θα αναπτυχθούν και στους φυσικούς χώρους του Μουσείου, αλλά και στο κεντρικό κτήριο του Λυκείου των Ελληνίδων, παρόλο που πρόκειται για μικρής έκτασης ενότητες, μικρά αφιερώματα, τα οποία αν το επιτρέψουν οι συνθήκες θα τα επισκεφθεί το κοινό. Παράλληλα όμως θα προβληθούν και διαδικτυακά ούτως ή άλλως.

Σχετικό με την έκθεση Θεματικές ενότητες - Ελληνικά

Μια “phygital” έκθεση serial ροής που εξελίσσεται και ολοκληρώνεται σε 12 αυτοτελή επεισόδια.

³³ Εξώφυλλο του προγράμματος της κορτής της Εκπαιδευτικής από την Ελληνική Επανάσταση, που διαργάνωσε το Λύκειο των Ελληνίδων στο Στάδιο, 6 Απριλίου 1930. Ιστορικό Αρχείο του Λυκείου των Ελληνίδων

Η έκθεση ΜΥΡΙΑ ΟΣΑ [γ]ραμμένα, έν πανίον. 1821-2021 περιλαμβάνει μικρές ιστορίες στο φόντο μιας μεγάλης, με σημείο αναφοράς το ένδυμα, τους μετασχηματισμούς του, τη συμβολική του διάσταση, αλλά και τις πολιτικές και άλλες χρήσεις του από την εποχή της Επανάστασης έως σήμερα.

Μέσα από ενδεικτικά παραδείγματα, όπου διαφορετικές χρονικές συνδέονται και ανακατανέμονται, η έκθεση εμπλέκει το χτες με το σήμερα, το τοπικό με το παγκόσμιο, αλλά και το «παράδοσιακό» με τη «μόδα».

Από τη φουστάνελα των αγωνιστών, την «οθωνική» και την ευζωνική εκδοχή της, περνά στην πολυουζητημένη «αιρετική» παραλλαγή του Mick Jagger, αλλά και σε εκείνη του «Ιάσωνα» στη Μήδεια του Μπισοτ. Από τις γυναίκες του Ζαλόγγου προχωρά έως τα «φιλμικά» και τα άλλα ανάλογά τους, και από τους Μαυροφόρους του Ιερού Λόκου έως την κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν αυτών στολή της φιλαρμονικής του Μεσολογγίου. Παράλληλα, από το οθωμανικό salvar φτάνει μέχρι τη μόδα των bloomers και των spandex, ενώ από τη φιλελληνική μόδα à la Bobelina μέχρι το αναμνηστικό φουλάρι του Οίκου Ηερπές, προσφέροντας εναλλακτικές και ίσως πέρα από το αναμενόμενο αφηγήσεις.

Εικόνα 25- Ιστότοπος της νέας ψηφιακής έκθεσης (α)

¹³³ Βλ. [ΜΥΡΙΑ ΟΣΑ \[γ\]ραμμένα, έν πανίον.1821-2021 \(lykeionellinidon.com\)](http://myria-osa.com) (τελευταία επίσκεψη: 12/02/2021).

¹³⁴ Τη δεδομένη χρονική στιγμή που γράφεται η εργασία, η ψηφιακή έκθεση βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη.

Με καθοριστική τη συμβολή σύγχρονων εικαστικών, τα θέματα αναπτύσσονται μέσα από έργα Video/Digital Art, όπου παλαιά «υλικά» και αφηγήματα ανακυκλώνονται σε νέες συνθέσεις με απρόσμενες νοηματοδοτήσεις και ενίοτε με συμβολικές προεκτάσεις που αφορούν στη σύγχρονη πραγματικότητα.

Τα έργα, με τη σειρά τους, συνθέτουν μια έκθεση serial ροής που εξελίσσεται και ολοκληρώνεται σε 12 αυτοτελή επεισόδια, το καθένα από αυτά με διαφορετικό σενάριο, με διαφορετικούς πρωταγωνιστές και συντελεστές.

Τα θέματα θα αναρτώνται στον ιστότοπο σαν έργο σε εξέλιξη, κάθε Παρασκευή και ώρα 18.21. Παράλληλα θα διαμοιράζονται μέσα από τη σελίδα [facebook](#) και το κανάλι [youtube](#) του Μουσείου Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας του Λυκείου των Ελληνίδων, προσκαλώντας το κοινό να «ακολουθήσει» την έκθεση, αλλά και να παρακολουθήσει την εξέλιξή της.

Εφαρμόζοντας ωστόσο, ένα "phygital" (physical και digital) μοντέλο ανάπτυξης της έκθεσης, επιλεγμένες θεματικές ενότητες θα παρουσιαστούν και στους χώρους του [Μουσείου Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας](#) και του [Κεντρικού κτιρίου του Λυκείου των Ελληνίδων](#), επιτυγχάνοντας τη σύνδεση του φυσικού και του ψηφιακού κόσμου.

Φόρεμα, τμήμα της σαβάνης γάμοις, φωτοστέφανο του Άγιου Λαζάρου, Σαλλογγί Λακωνίας και Ελλάδος, Α.Μ. 12341. Φωτογραφία: Studio Κοσμοει

Εικόνα 26- Ιστότοπος της νέας ψηφιακής έκθεσης (β)

Αναλυτικά το πρόγραμμα

01	Ο Χορός του Σαλόγγου. Οι λέξεις έχουν τη δική τους ιστορία. Μαρίλινα Αλιγιζάκη	05/02 2021
02	Υπό το όνομα του Ιερού Λόκου. Το «τέλειον ανάλογον» σε τρεις πράξεις. Μαίρη Θηβαίου	12/02 2021
03	Simulacra. Οι Κυρίες της Αυλής. Μαρία Κώτσου	19/02 2021
04	Ψηφιακές «εμφανίσεις» του Θεόδωρου Καλοκατρώνη. Tag: περικεφαλαία. Ηρώ Βουβουέλη	26/02 2021
05	Αγχίνοια Αγγελική Μπόζου	05/03 2021
06	18.21m². Ο πόλεμος στα σαλόνια. Phygital έκθεση (12/03/2021 - 31/12/2021)	12/03 2021
07	Φουστενέλα ή Φράκας; Quick Responses (QRs). Phygital έκθεση (19/03/2021 - 31/12/2021)	19/03 2021

Εικόνα 27- Οι ενότητες της ψηφιακής έκθεσης (α)

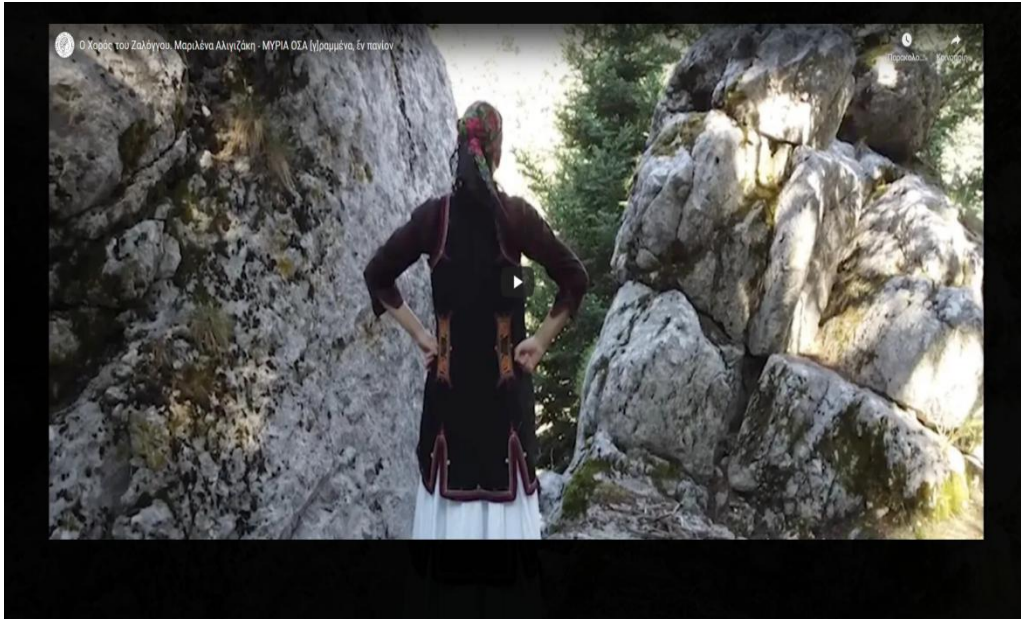

08	Εν πανίον - ένα “επινοημένο” έμβλημα. Μαρία Βαρελά	26/03 2021
09	Bloomers. Σύντομες ιστορίες γυναικείας μόδας. Αλεξάνδρα Αναγνωστοπούλου	02/04 2021
10	passage Ηλέκτρα Σταμπούλου	09/04 2021
11	Ούτε, ουδέν, δεν ή η φαντασιώδης του μύθου πλοκή. Αγγελική Μπόζου	16/04 2021
12	Μαρκομπότσαρης. 2+1 τρόποι για να δέσεις ένα μαντήλι. Συλλογικό έργο	23/04 2021

Εικόνα 28- Οι ενότητες της ψηφιακής έκθεσης (β)

Αναφορικά με τα εκπαιδευτικά προγράμματα, την περίοδο αυτή δεν είναι δυνατή η φυσική παρουσία των παιδιών στο Μουσείο. Το Μουσείο έχει δεχτεί κάποια αιτήματα για τη διεξαγωγή προγραμμάτων εξ' αποστάσεως σε σχολεία στην Πάτρα και ήδη οδεύουν προς μια θετική κατεύθυνση. Ωστόσο, το Μουσείο επιδιώκει τη διατήρηση μιας ισορροπίας, δεν θέλει δηλαδή να αγνοήσει το φυσικό περιβάλλον. Δίνει μεγάλη έμφαση στην επαφή του κοινού με το έκθεμα και στο διάλογο με τα ίδια τα παιδιά. Ωστόσο, την περίοδο αυτή, είναι μια καλή λύση για να μη χαθεί η επαφή μουσείου- σχολείου. Μελλοντικά το Μουσείο ευελπιστεί να συνδυάσει και τις δυο πρακτικές, τη διεξαγωγή δηλαδή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και με φυσική παρουσία και διαδικτυακά, ανάλογα με τις ανάγκες της κάθε ομάδας.

Συνεπώς, το Μουσείο έχει κάνει σημαντικά άλματα τα τελευταία χρόνια. Έχει εκσυγχρονίσει τις μεθόδους που χρησιμοποιεί για την καλύτερη οργάνωση και διαχείριση της τεράστιας συλλογής που διαθέτει παρά την έλλειψη προσωπικού και οικονομικών πόρων. Τέλος, έχει αναπτύξει την ψηφιακή του παρουσία σε σημαντικό βαθμό που του επιτρέπει να επικοινωνεί και με νέες ομάδες κοινού, επιδιώκοντας πάντα τις ισορροπίες χωρίς να υποβαθμίζει τη σημασία της φυσικής παρουσίας και της προσωπικής επαφής με τους επισκέπτες.

Εικόνα 29- Κάθε ενότητα παρουσιάζει και ένα βίντεο-έκθεμα

6.2. Η οικονομική κρίση και η πανδημία (Covid 19) στο Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας

Η οικονομική κρίση των τελευταίων χρόνων έχει πλήξει το σύνολο των ελληνικών μουσείων που αγωνίζονται να σταθούν και να συνεχίσουν να επιτελούν την αποστολή και τους στόχους τους. Η χρηματοδότησή τους είναι ακόμα μικρότερη καθότι ολόκληρη η κοινωνία προσπαθεί να ανταπεξέλθει σε αυτούς τους δύσκολους καιρούς. Τα έσοδά τους είναι και αυτά περιορισμένα, καθώς είναι αρκετά μεγάλη η μερίδα του κοινού που δεν θέτει ως προτεραιότητα την επίσκεψη σε ένα μουσείο, σε μια εποχή όπου η μια κρίση διαδέχεται την άλλη.

Το Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας είναι ένα μικρό μουσείο. Όπως τα περισσότερα μικρά ελληνικά μουσεία, δύσκολα μπορεί να είναι βιώσιμο από μόνο του, χωρίς κάποια παραπάνω οικονομική ή άλλη στήριξη. Το ελάχιστο αντίτιμο του εισιτηρίου δεν αρκεί για να καλύψει τις λειτουργικές ανάγκες και τα βασικά έξοδα ενός μουσείου, όπως για παράδειγμα την πραγματοποίηση νέων αγορών για τον εμπλουτισμό της συλλογής, την ενίσχυση του προσωπικού ή τη μεταστέγαση του Μουσείου σε μεγαλύτερες και ευρύτερες εγκαταστάσεις. Το Μουσείο γι' αυτόν τον λόγο εξακολουθεί και παραμένει υπό την προστασία του Λυκείου και χρηματοδοτείται από τις εκδηλώσεις και τις λοιπές δράσεις που πραγματοποιεί το ίδιο το Λύκειο των Ελληνίδων, κυρίως μέσω του χορού για τον οποίο είναι και περισσότερο γνωστό το Λύκειο στις μέρες μας.

Δεν είναι λίγες οι φορές που σχολεία έχουν εκφράσει την αδυναμία των μαθητών τους να ανταποκριθούν οικονομικά στο αντίτιμο καθώς πολλές οικογένειες πια αντιμετωπίζουν ανάλογα προβλήματα και κατ' επέκταση δεν μπορεί να δοθεί προτεραιότητα σε επισκέψεις σε χώρους πολιτισμού. Το Μουσείο όμως προσπαθεί να βοηθήσει σε τέτοιες περιπτώσεις όπως έκανε πάντα. Όπως αναφέρεται και στην προηγούμενη ενότητα, το Μουσείο βρίσκεται σε διαδικασία ανάπτυξης εκπαιδευτικών προγραμμάτων εξ' αποστάσεως κυρίως λόγω της πανδημίας αλλά και της κάποιων ίσως απομακρυσμένων σχολείων της περιφέρειας που ενδεχομένως να μην τους είναι εύκολο να έχουν φυσική πρόσβαση στο Μουσείο. Ωστόσο, τέτοιου είδους προγράμματα έρχονται για να εξυπηρετήσουν στο μέλλον και τέτοιες ανάγκες του κοινού που αντιμετωπίζει προβλήματα οικονομικής φύσεως. Μέσα από τέτοιες δράσεις, όπως εκπαιδευτικά προγράμματα εξ' αποστάσεως ή ψηφιακές εκθέσεις, το Μουσείο τονίζει το γεγονός πως όλοι έχουν δικαίωμα στον πολιτισμό και προσπαθεί να βρει διαρκώς τρόπους για να το κάνει εφικτό, ενισχύοντας έτσι την προσβασιμότητα.

Μέσα σε όλα αυτά τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κοινωνία, αλλά και τα ελληνικά μουσεία, έρχεται να προστεθεί και η πανδημία που εδώ και ένα χρόνο αναγκάζει τα μουσεία να παραμένουν κλειστά, απαγορεύοντας εντελώς την πρόσβαση των επισκεπτών σε αυτά και μειώνοντας επικίνδυνα τα έσοδα των μουσειακών οργανισμών. Για το Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας, η πανδημία είχε και θετικό και αρνητικό αντίκτυπο. Θετικό γιατί αυξήθηκαν κατακόρυφα οι δωρεές αντικειμένων, διότι όλοι ασχολήθηκαν με τις ντουλάπες τους και αποφάσισαν να προσφέρουν πράγματα που ίσως σε ένα Μουσείο, όπως το συγκεκριμένο, να αναδειχθούν κατάλληλα. Αρνητικός αντίκτυπος υπήρξε φυσικά αφού εξακολουθεί να παραμένει κλειστό, όπως και όλα τα μουσεία, μέχρι σήμερα με μοναδικό διάλειμμα το περασμένο καλοκαίρι του 2020. Ακόμα και τότε όμως, ο δισταγμός του κοινού ήταν μεγάλος. Οι επισκέψεις μειώθηκαν σημαντικά και μαζί με αυτές και τα έσοδα του Μουσείου, καθότι ο φόβος για τον ιό ήταν και είναι μεγάλος, οπότε ως επακόλουθο ο κόσμος δεν δίνει προτεραιότητα στον πολιτισμό. Φόβος υπήρχε φυσικά ακόμα και από την πλευρά του μουσειακού προσωπικού κάθε φορά που καλείτο να υποδεχθεί κόσμο στο Μουσείο, κάτι που συμβαίνει στην καθημερινότητα των ανθρώπων σήμερα. Έτσι, δυστυχώς ο πολιτισμός υποβαθμίζεται ακόμα περισσότερο.

Μέσα σε όλη αυτή τη γενικότερη δυσκολία το Μουσείο στάθηκε τυχερό γιατί βρήκε την ανάλογη στήριξη με χορηγούς και μπορεί και συνεχίζει το σημαντικό έργο του. Παρά το γεγονός πως η πανδημία απέτρεψε τη διοργάνωση φυσικών εκθέσεων, το Μουσείο και σε αυτήν την περίπτωση έδρασε με ετοιμότητα και αποφασιστικότητα. Η έκθεση για τα 200 χρόνια από την Ελληνική Επανάσταση άλλαξε κατεύθυνση και πραγματοποιείται αυτή την περίοδο ψηφιακά, αξιοποιώντας όλα τα διαθέσιμα μέσα που είχε και συνεχίζοντας να υπηρετεί την αποστολή του, δηλαδή *«τη συλλογή, τη διαφύλαξη, τη μελέτη και τέλος την προβολή της ιστορίας της ελληνικής τοπικής φορεσιάς»*, ενισχύοντας ακόμα περισσότερο τους δεσμούς του με το ελληνικό κοινό και περιμένοντας τη στιγμή που θα υποδεχτεί και πάλι το κοινό στον εκθεσιακό του χώρο. Όλες αυτές οι δυσκολίες βρήκαν μεν το Μουσείο σε μια δύσκολη κατάσταση, ωστόσο είχε το θάρρος και την ετοιμότητα να αναλάβει δράση και να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες ούτως ώστε να συνεχίσει να επιτελεί το έργο του. Τέλος, το Μουσείο ανέπτυξε νέες πρακτικές και εργαλεία που ενδεχομένως να φανούν χρήσιμα και σε μελλοντικές περιστάσεις, για καλύτερη οργάνωση αλλά και ανάδειξη της πλούσιας ενδυματολογικής συλλογής αλλά και του Μουσείου γενικότερα. Το Μουσείο οφείλει και πρέπει να είναι σε ετοιμότητα πάντα καθώς εξαρτάται η βιωσιμότητά του από αυτό, αλλά και η διατήρηση της επαφής του με το κοινό. Τα μουσεία πλέον έχουν να αντιμετωπίσουν

περισσότερους δισταγμούς από πριν από πλευράς του κοινού. Καθώς λοιπόν το ίδιο το κοινό αλλάζει, αλλάζει και ο τρόπος προσέγγισης και αντιμετώπισης των μουσείων απέναντί του.